

Romano hangos

15, Kč

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 20 • ČÍSLO 17 • VYŠLO 3. PROSINCE 2018

zprávy

LONDÝN – Ostravská terénní pracovníce Elena Gorolová byla zařazena televizní společností BBC mezi 100 vlivných a inspirativních žen světa. Zařazení do prestižního žebříčku ji zprvu šokovalo a zároveň nadchlo. Gorolová je na letošním seznamu BBC jediná Češka. Mezi nejinspirativnější ženy se dostala například pětadesátiletá módní designérka Judith Balcazarová, která začala navrhovat speciální prádlo pro ženy s inkontinencí, nebo třiatřicetiletá blogerka Chidera Eggerueová, která se rozhodla prostřednictvím sociálních sítí zvednout sebevědomí milionům žen a bojovat za běžnou podobu ženských těl.

Občanská lhostejnost žádné změny v politickém dění nepřinese

foto: Ludvík Hradílek

z obsahu

Téma čísla:

Romský jazyk

Komentář Tomáše Šucky:

Romská integrace stojí zejména na nás

strana 3

Kolik romštin umíš, tolikrát jsi Romem

Pojednání Veroniky Kačové o jazyce

strana 5

Dvojjazyčná esej Gejzy Horvátha
Romský jazyk

strana 6, 7

Poslední dobou otřásají českými médii kauzy, které by nás jako občany této země neměly nechat zcela klidnými. Jde o tzv. živé kauzy, které nemají konce. Osoby, kterých se podezření týkají, zastávají důležité politické funkce nadále. Prin-

cip „padni komu padni“ jakoby se vytratil. A i když politická kultura v naší zemi dlouhodobě upadá, byl tento princip při podobném politickém „průseru“ ještě donedávna uplatňován. Dnes máme trestně obviněného v pozici premiéra a kro-

mě politické opozice to zákonodárcům ani moci výkonné nijak zvlášť nevadí.

Role médií je znevažována téměř každý den zprava doleva, včetně prezidenta. Novináři jsou veřejně velmi nevkusným způsobem urá-

ženi a ponižováni. Bohužel tím politici omezují jejich důležitou práci. Odklon pozornosti od osobních kauz k médiím je pak politická strategie, jež velmi účinně funguje na

Pokračování na str. 2

Muzeum romské kultury získalo prestižní filmovou cenu

Na mezinárodním filmovém bienále, které proběhlo ve dnech 20.–23. 11. 2018 v Čadce, soutěžilo 46 filmů z 27 zemí v několika kategoriích. Film Anny Babjárové z Muzea romské kultury Andrej Pešta: O Fotki vyhrál cenu za nejlepší český film.

Do 20. ročníku filmového festivalu o etnologii, sociální a kulturní antropologii MFF Etnofilm Čadca se přihlásilo rekordních 173 filmů ze 27 zemí. Porota vybrala 46 soutěžních snímků. Soutěžilo se celkem v 11 kategoriích. Autorský film Anny Babjárové Andrej Pešta: O fotki, který byl vytvořený pro přechodnou výstavu Muzea romské kultury Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty byl vybrán porotou jako nejlepší český film a odnesl si tak ocenění v podobě dřevěného Turoně.

Film vyhrál již hlavní cenu Černý Janek na 21. ročníku přehlídce muzejních filmů MUSAIONfilm 2018 v Uherském Hradišti. Zde bylo přihlášeno 38 filmů a porota udělila celkem sedm cen.

Film představuje život a dílo Andreje Pešty, romského fotografa, literáta a aktivisty. Jednotlivé animované fotografie z Peštova díla jsou komentované lidmi, kteří Andreje Peštu osobně znali a dohromady tak vytváří zajímavý a zábavný dokument.

Výstava Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty je k vidění v Muzeu romské kultury do 10. března 2019 společně s bohatým doprovodným programem.

Kristina Kohoutová
Muzeum romské kultury
foto: FB Anny Babjárové

zprávy

PRAHA – Hudebnice Ida Kellarová si v neděli večer převzala Cenu za úsilí o nápravu věcí lidských. Nadace Pangea ocenění každoročně uděluje lidem, kteří přispívají k rozvoji společnosti. Nejvýmluvnější vizitkou pedagogické práce Kellarové bylo strhující pěvecké i taneční vystoupení jejího dětského sboru Čhavoreng, který na slavnostním večeru v pražském Divadle na Vinohradech doprovodila část hudebníků z České filharmonie. Kellarová cenu obdržela za svou práci s dětmi, především s talentovanými mladými Romy. Hudebnice je už 20 let systematicky vyhledává v ghettech v Česku i na Slovensku.

ČESKÁ REPUBLIKA – Několik tisíc dětí v Česku je v exekuci. Často jde o děti z chudých poměrů, jejichž rodiče mají sami zkušenost s předlužeností. Až 20 tisíc dětí u nás žije mimo standardní bydlení. Ročně také přibývá případů dětí závislých na drogách. Jedinci s těmito zkušenostmi mají podle odborníků jasně ztížený start do dospělého života. Dopládá na to celá společnost, která přichází o mladé talenty. V rámci řešení chybí sociální bydlení i větší podpora sociální práce.

TRMICE – Bez doplatku na bydlení se budou muset obejít přistěhovalci do Trmic. Zdejší radnice požádala o rozšíření příslušného opatření obecné povahy na celý katastr města. Rozhodnutí nabude právní moci po 25. listopadu, kdy skončí lhůta na případná odvolání. Radnice požádala ústecký magistrát o rozšíření bezdoplatkových zón na celé město letos v červnu. Původní rozhodnutí vybrat jen některá místa prý bylo neúčinné.

PRAHA – Vláda podle očekávání odmítla účast na globálním paktu OSN o migraci. ČTK to sdělil premiér Andrej Babiš (ANO). Společně s ministrem zahraničí Tomášem Petříčkem (ČSSD) už odmítavý postoj avizovali minulý týden. Podle stanoviska, které připravilo ministerstvo zahraničí, vadí Česku na dokumentu to, že se do něj nedostaly některé jeho priority, mimo jiné jasné rozlišení mezi legálními a nelegálními migranty nebo označení nelegální migrace za nežádoucí.

On není rasista, on je jenom debil!

Nový komediální seriál *Most!*, který je společným projektem scénáristy Petra Kolečka a režiséra Jana Prušínovského, uvede od 7. ledna na svém prvním kanálu Česká televize. Osmidílný cyklus sleduje osudy lidí ze stejnojmenného severočeského města. Ve svém zpracování se nebojí drsného humoru, postavy nešetří sprostými slovy ani narázkami na společenské či rasové menšiny. Na dnešní novinářské projekci o tom informovali zástupci z řad tvůrců i herců.

„Petr Kolečko si potřebuje z něčeho utahovat, do něčeho se zakousnout a pak umí být nemilosrdně vtípný. Proto jsme hledali něco, co si tu nemilosrdnou vtípnost vyžádá. A tak jsme si řekli, že by to mohlo být téma strach, který generuje xenofobii a další typy strachů. A že je to ostřejší, to je podstata,“ řekl ke zpracování kreativní producent seriálu Michal Reitler. „Komedie, má-li být dobrá, tak se musí dotýkat něčeho, co je závažný a co bolí. A ten seriál, myslím, občas někde někoho zabolí a to je dobře,“ dodal.

Děj seriálu se odehrává ve městě Most a jeho reálných lokacích, jako je například restaurace Severka. Ovšem podle Kolečka nemá za cíl místní obyvatele jakkoliv obecně pojménovat. „Je to spíš konkrétní příběh, který se prostě odehrává tam. Byť jsou tam témata, která jsou pro Most nebo ten kraj asi signifikantní,“ uvedl scénárista a autor námětu Kolečko.

Hlavní role svérázného Lud'ka se ujal Martin Hoffman. Názory na pojetí tohoto protagonisty se ale mezi tvůrci lišily už při vzniku seriálu. Zatímco Kolečko viděl Lud'ka spíše jako troubu, který utíká od konfliktů a chce všem vyhovět, Prušínovský vycítil v roli potenciál jisté neurvalosti. „Takový namachrovaný slon v porcelánu, egoista, který prohrává tím, jak jistý si je sám sebou a jak rychlými soudy se řídí,“ charakterizoval režisér.

Režisér Prušínovský se pro spolupráci na projektu rozhodl až po vytvoření základního rámce. „Upřímně jsem se rozhodl, že bych to rád dělal, až když jsem v Mostě byl. Chtěl jsem vědět, o čem to ten Petr vlastně píše a pochopit to,“ řekl Prušínovský. Ten si v souvislosti se zahrnutím témat homofobie, rasismu či transgenderu do děje dělal průběžně rešerše a dále se s problematikou seznamoval. „Člověk o tom potřebuje vědět víc, aby si mohl při tvorbě držet balanc,“ dodal.

Seriál je v pořadí již šestým společným projektem Kolečka a Prušínovského. Poprvé se divákům představil letos v květnu na brněnském festivalu televizních a online seriálů *Serial Killer*. V červnu následovala projekce se spolupracovníky v mosteckém kině Kosmos a předpremiéry v dalších pěti českých městech. Podle tvůrců byly reakce na projekcích zejména kladné.

ČTK

foto: Česká televize

Občanská lhostejnost změny v politickém dění nepřinese

Dokončení ze str. 1

občany této země. Obecně neumíme pracovat s informacemi v mediálním prostoru. Kritické myšlení v naší společnosti citelně chybí. Lidový přístup, viz Miloš Zeman, stačí na všechna vysvětlení k veřejnému dění. Jde však o svobodný racionální názor každého občana? Nebo jde jen o pokles důvěry v politiku, v politiky?

Na scéně není na výběr a my přes své dlouhodobě negativní zkušenosti s politikou, která by měla fungovat pro občany, volíme jen menší zlo či bezmocnost situaci změnit. Z vrchních pater směřuje kritika i na občanskou společnost, která je s oblibou označována za pražskou kavárnu. I zde jsou protesty tisíců lidí na náměstích zatím málo povzbuzující k aktivitě ostatních. Na pokojné shromažďování pamatují

základní zákony České republiky. Nesouhlas se společenskou situací je třeba vyjadřovat hlasitě. Mám však pocit, že jsme k současné situaci zatím stále lhostejní. Tak jako máme možnost volby svých zástupců v demokratických volbách, máme i volbu projevit nespokojenost a nedůvěru! Ta by však musela přijít spontánní cestou, s pocitem přesvědčení a odhodlání. Tak jako se tomu dělo v listopadu 1989. Ta euforie sálala naprosto ze všech!

Stejně tak mám za to, že využívání aktivního občanství by se mělo týkat všech. Je velkou chybou, že se jako Romové vyjadřujeme ve většině případů jen k věcem, které se týkají naší komunity. Pokud chceme být vnímáni rovnocenně, je třeba být součástí společenského dění. A ač náš postoj chápu, z dů-

vodu pocitu občana nižší kategorie tohoto státu, jsem názoru, že bychom měli být jako občané aktivní ve všech směrech. Také tu žijeme, vyrůstají tu naše děti, rodiny a vše, co se děje kolem, se týká i nás.

I proto budme zodpovědnější k událostem kolem nás a stůjme jako občané na straně pravdy a společenského dobra. Občanská společnost měla, má a bude mít v demokratické společnosti důležitou roli pro nás všechny. Z historie víme, že mnoho změn ve společnosti a v politice přišlo právě skrze protestní shromáždění na ulicích. Věřte proto, že pocity nespravedlnosti a nespokojenosti ze stavu společnosti má i dnes smysl veřejně projevat a odsuzovat. Využívejme proto svá občanská práva všichni napříč společností! **Tomáš Ščuka**

Uvedení nové knihy romské autorky Ilony Ferkové

PRAHA, Knihovna Václava Havla 4. 12. 2018 – Nakladatelství romské literatury KHER vydává dlouho očekávanou knihu Ilony Ferkové *Ještě jedno, Lido! Kaštánkovy příběhy z herny / De mek jekh, Lido! Kaštankuskre vakeribena andal e herňa*. Deset povídek převážně ze současnosti spojuje postava švorcáka a smolaře Kaštánka, který v rokyanské herně vypráví příběhy za pivo.

Ilona Ferková (*1956), neteř spisovatele Andreje Gini, pochází z význačné muzikantské a vypravěčské rodiny. Upozornila na sebe v 90. letech dvěma útlými prozaickými sbírkami, *Mosard'a peske*

o dživipen (1992) a *Čorde čhave / Ukradené děti* (1996), v nichž se odchýlila od hlavního pamětnického proudu romského psaní a zaměřila se na každodenní problémy sužující romské komunity jako hazard, domácí násilí, odebírání dětí do ústavní péče, nedobrovolné sterilizace romských žen apod. „Všechny příběhy, které jsem napsala, jsou ze života Romů, kteří prožili dobré i zlé,“ říká autorka. „Obecně jsem měla ráda, když někdo vyprávěl, a to mě přivedlo k tomu, že jsem začala psát.“ V novince situované do herny na náměstí v Rokycanech vypráví Rom Kaštánek historky za pivo a rum.

„V cyklu o Kaštánkovi Ferková vystupuje na obranu všech lidí na okraji společnosti bez ohledu na jejich etnický původ,“ soudí romistka Karolína Ryvolová, „přesvědčivě dokazuje, že i gambleři, dlužníci a bezdomovci mají svou hrdost, a především vzájemnou solidaritu.“ Ilona Ferková své příběhy sesbírání mezi lidmi píše romsky, protože jak sama říká, „romština v sobě nese naše tradice, kulturu, lásku i smutek.“ Kniha vychází z romsko-českém dvojjazyčném vydání s ilustracemi Martina Zacha.

Nakladatelství romské literatury KHER bylo založeno v roce 2012 skupinou romistů v čele s Lukášem Houdkem a Radkou Patočkovou-Steklou. Chtěli vytvořit demokratickou platformu pro romskou literaturu, kterou mainstreamová nakladatelství z obav z finanční návratnosti obvykle odmítají a romští čtenáři si ji často nemohou dovolit. Po osmi elektronických titulech přináší nakladatelství svou papírovou prvotinu se vším, co k ní náleží, tj. především kvalitní grafikou a originálními ilustracemi.

Kniha vyšla díky finanční podpoře Úřadu vlády České republiky, Rady vlády pro národnostní menšiny a Velvyslanectví USA v České republice. **Radka Patočková**

foto: archiv Ilony Ferkové

Anketní otázka

V jakém stavu je dnes romština? Jak ji praktikujete vy a kdo je v současnosti, podle vás, jejím nejzajímavějším nositelem (člověk, média)?

Martina Vančáková, Praha

Romština utrhla velké rány v minulých generacích, kdy bylo pro Romy a jejich rodiny mluvit romanes někdy i nebezpečné (nacisté posílali rodiny do koncentračních táborů, komunisté odebírali děti a dávali do ústavů). Přesto romský jazyk přežil dodnes. Je velká škoda, že dnes, kdy už přímé nebezpečí není takové jako kdysi, mladá generace romštinu nepoužívá. Romština se ochuzuje, stará slova se zapomínají, bohatý jazyk je zjednodušován a často se používají slova z češtiny nebo slovenštiny i tam, kde má romština krásné vlastní výrazy.

Můj manžel i já jsme českého původu, ale vzali jsme si z dětského domova romské sourozence, tak se jim od malička snažíme romštinu zprostředkovat – díky našim kamarádům, pomocí písniček, pohádek, časopisu Kereka a také v projektu „Amaro Drom – Naše romské dítě“, který s kolegyněmi vedu už 12 let pro ostatní pěstounské a adoptivní rodiny s romskými dětmi.

Nejdůležitějšími nositeli každého jazyka jsou vždy lidé, jinak jazyk zahyne a zůstane jen v knihách. Ale média jsou pro udržení a zejména rozvoj jazyka nepostradatelná, protože mu dávají jeho místo v moderním světě, udržují ho jako komunikační prostředek a obohacují ho o nové výrazy, které se tak rychleji dostanou k mnoha lidem najednou. Chybí mi víc romštiny v televizi a uvítala bych víc dvojjazyčných knih pro děti a mládež.

Renáta Šarišská Dzurková, Náchod

Romština se dnes už bohužel vytrácí a to proto, že nám bylo v minulých letech zakazováno mluvit našim jazykem. Dodnes přetrvává stav, když se Romové baví na veřejnosti svou vlastní řečí, že jsou na ně vrhány pohledy typu „co si to dovolují, žijete v ČR, tak se bavte česky...“. Je to příčina právě toho, že my se už

ani doma moc našim jazykem nebudeme. Myslím si, že nejlepší schůdná cesta pro nás je uvědomit si, že náš jazyk zaniká, a právě to si musí hodně Romů uvědomit a své děti učít tuto řeč. To mluvím o Romech v ČR, kde jsou myslím více integrování než na Slovensku. Tam je situace jiná, v osadách mluví děti pouze romsky a naopak mají potom problém ve školách, školkách. Je to opravdu téma na dlouhé psaní. Kdo je největším přínosem pro naši řeč, podle mě? Vysoké školy, kde vyučují nejen Romy naší řeč. Mají učitele, kteří přednáší v našem jazyce. Nevím, jestli jsem odpověděla přesně, na co se ptáte, ale takhle to vidím já.

Miroslav Rác, Levice

Dobrý den, ja si myslím, že už dnes na lepší úrovni. Keďže sa dnes už praktizuje aj na školách. Ja ju praktizujem viac doma i v zahraničí. Naša reč je nástrojom, ktorým sa dorozumievam s Rómami po celom svete. Ja som na náš rómsky jazyk hrdý. Chcel by som spomenúť pani Mgr. Evu Gašparovú.

Lucie Pechová, Vsetín

Podle mě není romský jazyk používán jako dřívě. Dnes hodně mladých lidí jazyk mnohdy neumí, a nebo když už ano, tak jen rozumí, ale nemluví jím.

Milan Horvát, Praha

Romština je ve stavu, ve kterém nikdy nebyla. Mluví se, jen když chceme, aby nám nerozuměli neromové. Podle mě jsou nositelé romského jazyka olašští Romové, protože ti jej praktikují každý den mezi sebou a mluví tak i jejich děti. Naštěstí máme romské písně a tak doufám a věřím, že naše řeč nevymře, dokud si je budou naše děti zpívat.

Anketu zpracovala Veronika Kačová

Romano suno přiblíží, jak romské děti vidí svět kolem sebe

Autoři těch nejlepších literárních, výtvarných i audiovizuálních děl přijdou v úterý 4. prosince do Amerického centra v Praze, aby tam převzali ocenění v soutěži Romano suno (Romský sen). Odborná porota vybrala jejich práce ze tří stovek příspěvků.

Sar adaj dživas?

Lačo džives, Romale! Rado bi tumenge pisinavas, sar ke amende pes dživel. Sar hin tates, tak o papa he o baba avri bešen pre lavka he pijen e kava. E ulica hin pherdo čhave, bavinen pes. Rado dikhav kada than, bo hin kadaj cal'i mri famelija. O kamarata hrajinen o fotbal a o čhaja khelen the gil'aven. O daja le cikne čhavorenca bešen paš e poši a pes bavinen, so adadžives tavena he radisal'on, hoj pro ulica vešelo a klid. Patrik Husár, 5. ročník ZŠ

Nerozuměli jste? Na konci najdete český překlad...

Smyslem soutěže Romano suno, kterou každoročně pořádá obecně prospěšná organizace Nová škola, je umožnit romským dětem a náctiletým popsat svět kolem sebe vlastníma očima a ocenit jejich znalost romštiny – jazyka, který se ve veřejném prostoru běžně nevyskytuje. Většinové společnosti pak přibližuje svět romských dětí a zvyšuje povědomí o možnostech romštiny jako plnohodnotného jazyka.

„Do literární části soutěže přispělo letos 168 dětí. Dostali jsme ale také 24 videí. Ty soutěží v audiovizuální kategorii. Tu jsme

v Romano suno otevřeli před čtyřmi lety, abychom dali možnost zapojit se do soutěže také dětem, které psaní v romštině nepřitahuje,“ uvedla koordinátorka akce Marie Bořkovicová z Nové školy, o.p.s.

„Letos například jedním ze soutěžních témat bylo setkání s duchy. Víra v duše zemřelých, kteří po smrti stále komunikují s živými, je u Romů pořád velmi živá. Potvrdilo se to i v soutěži. Sešly se nám na toto téma desítky příběhů,“ popisuje Bořkovicová. „Celkově ale myslím sborník nevznává moc strašidelně, protože zase jiné děti si vybraly téma Kdy ses nejvíc smál. A ještě další děti psaly například úvahy o svém vztahu k romštině anebo o místu, kde žijí.“ Vítězové se na vyhlášení sjedou z Ostravy, Brna, Přerova, Valašského Meziříčí, Kraslic, Ústí nad Labem, Vsetína, Plzně a dalších českých měst.

Vyhlášení 21. ročníku Romano Suno moderuje romský aktivista a performer David Tišer, zpěvem ceremoniál zpřijemní Pavlína Matiová. Předávání cen předchází tvůr-

čí dílny, vedené samotnými porotci, které hravou formou umožní výhercům nahlédnout do inspirativního světa literárního i výtvarného umění. Literární dílnu povedou spisovatelky Iveta Kokyová a Renata Berkycová, výtvarnou dílnu Antonín Střížek a Terezie Chlilbcová.

„Letos už třetím rokem zde bude své ceny v literární soutěži pro romské studenty středních a vysokých škol vyhlašovat také organizace ROMEA,“ dodává Marie Bořkovicová.

A nakonec slíbený překlad:

Jak se u nás žije?

Dobrý den, lidi! Rád bych vám napsal, jak se u nás žije. Když je u nás teplo, dědové a babičky sedí venku na lavičkách a pijí kávu. Ulice je plná dětí, které si hrají. Mám rád to místo, protože tady je celá moje rodina. Kamarádi hrají fotbal, holky tancují a zpívají. Maminky s malými dětmi sedí u pískoviště a povídají si, co dneska uvaří a radují se, že je na naší ulici veselo a klid.

Marie Bořkovicová

komentář

Romská integrace stojí zejména na nás

TOMÁŠ ŠČUKA

Jak jistě dobře víme, za ta desetiletí od revoluce narostl masivním způsobem počet romských a pro-romských organizací, romských a pro-romských aktivistů působících v oblasti zlepšení soužití Romů s většinovou společností. Vytvořilo se tak prostředí aktivních subjektů k efektivnější integraci Romů do společnosti. Hodnotit podrobně jejich práci mně nepřísluší už jen z toho důvodu, že k těmto otázkám chybí relevantní informace. A jak už bylo nesčetněkrát řečeno z různých stran, data z nejrůznějších oblastí týkající se integrace Romů citelně chybí! Berme to tedy alespoň jako výzvu do budoucna, které budeme dřív nebo později čelit. Osobně se chci v tomto příspěvku ale více věnovat snahám nejrůznějších subjektů majících vliv na zvednutí životní úrovně naší komunity. Situace se ani v roce 2018 nijak výrazně nemění a zdá se, že tzv. cílové skupiny, na něž všechny snahy výše zmíněných subjektů míří, jsou na tom existenčně mnohem hůře. Od neziskového sektoru určitě nelze očekávat výrazné změny v naplňování sociálních potřeb romské komunity. Jednoduše nedisponují natolik účinnými nástroji sociální politiky, včetně pravomocí potřebných k dosažení výrazného úspěchu. Zde bezesporu hraje primární roli stát a jeho veřejný zájem o celou společnost a každého občana!

Mám však za to, že projekty, realizované od revoluce až dodnes nejrůznějšími organizacemi, byly a jsou určeny na podporu romské menšiny. Někde zlepšení by tedy mělo vzejít i z těchto organizací. Dle kvalifikovaných odhadů představují Romové v České republice 250 – 300 tisíc osob. Hovoříme tedy o vysokém číslu, které by nás aktivní mělo vést i k určité zodpovědnosti. Rapidní nárůst sociálně vyloučených lokalit je další velmi nepříjemný ukazatel v otázkách naplňování začlenění Romů do společnosti. Jde o sociálně vyloučené občany, kteří jsou sociálně potřební. To znamená, že tyto rodiny s dětmi žijí na úrovni svého existenčního minima! Mám pocit, že podpora pro tyto vyloučené osoby a rodiny míří dlouhodobě spíše na existenci a náklady nejrůznějších organizací. Čest výjimkám, které uskutěčňují projekty s přímým dopadem na cílové skupiny, Romy. Mnoho z nich je mediálně známých a sklízí společenský úspěch. Nejčastěji se jedná o projekty a aktivity na podporu vzdělávání a podporu romských studentů.

Značná část implementovaných snah ale dlouhodobě cílové skupiny Romů obchází. Plně si uvědomuji, že tento diskurs k neziskovému sektoru může některým přínosným aktivitám ublížit. Stejně tak jsem ale přesvědčen o nutnosti hovořit o těchto tématech veřejně, s cílem prosadit změnu. Pokud někoho dlouhodobě podporuji, je třeba jeho aktivity i pravičelně hodnotit. Dnešní systém hodnocení projektů je totiž výsměchem vůči sociálně vyloučeným osobám. Výroční zprávy organizací či administrativa projektu s jednoduchými pravidly opravdu nepřinášejí transparentnost pro veřejnost.

Zvýšení efektivity integrace Romů do společnosti limitují nejrůznější nedostatky a příčiny. Předně neopomeňme potřebnou vůli politiků k prosazení změny. Na té nižší úrovni ale hovořme i o výše uvedených problémech. Začneme věci, které nás trápí, veřejně pojmenovávat, diskutovat o nich a měnit je! Budme „my aktivní“ více odpovědní lidem a rodinám žijícím v chudobě. Uvědomme si také, že nikdo jiný to za nás v dnešní době nevyřeší. V opačném případě může uplynout dalších 30 let a Romové se budou nacházet ve stejné, ne-li horší pozici ve společnosti.

Nenávist některých gádžů k Romům je až nebezpečná

Většinou si gádžové stěžují, jaké mají problémy s Romy, ale i my máme špatné zkušenosti s gádži. Chtěla bych se s Vámi podělit o svou zkušenost. Jednoho dne za mnou přišla paní G. s prosbou o pomoc. Já jsem se jí zeptala, co jí trápí a ona se rozpovídala...

V pátek v dopoledních hodinách jsme se celá rodinka rozhodli, že půjdeme na větší nákup. Nastoupili jsme do autobusu a vystoupili na místě určeném. Jak jsem s dětmi vystupovala z autobusu, tak jsem si všimla, že na zastávce stojí pán, který na nás zaměřil svůj pohled. Jeho pohled vypadal vůbec přátelsky a zmocnil se mě strach, neboť jsem vycítila, že to neskončí jen u toho nenávistného pohledu. Za mnou vystupovali z autobusu můj muž a švagr. Jak jsem předpokládala a tušila, tak se i stalo. Pán začal: „Tak co, vy černý huby, zase jdete krást...“ nadávkami a vulgarismy nešetřil. A hned samozřejmě začala hádka. Vedle něj stála jeho žena s malým dítětem, ta se přidala k němu, byla zrovna tak vulgární a agresivní jako její muž. Když jsme se proti tomuto ohrožovali já i naši muži, tak pán vytáhl telefon a začal nahrávat. A mezitím na nás zavolali policii. A začali řvát, že my jsme je napadli. Přijely čtyři auta policistů, kteří nás obklíčili a postavili se mezi nás, aby zabránili fyzického napadení dvou skupin. Počkali, až se rozejdeme a odjeli. Jelikož jeden z hradeckých Romů má tohoto člověka na FB v přátelích, tak nám později poslal video, které pán, který nás Romy napadl, zveřejnil na sociální síti. K videu napsal komentář o Romech, kteří ho s rodinou napadli, se slovy „Napadli nás cikáni, díky bohu, že se nám nic nestalo.“ A jaké komentáře se pod videem objevovaly, nemá cenu ani komentovat.

Proto se ptám, kde je sakra spravedlnost? Je to tím, že sám pan prezident, hlava státu, ponižuje nás Romy? Dovoláme se někdy spravedlnosti?

Petra Horváthová

Vakeren romanes

Amari romaňi čhib hin nekkučeder, so amenge mukhle amare phure dada the daja. Choc nadžanenas te čhinel, te ginel, sakoj e romaňi čhib dživel. Khere vakerenas romanes, avri gadžikanes. Sikhavenas amen amari duma sar kempel. Nasas ajsa dživipen sar adađives, sas baro čoripen. Amare dada kerenas phari buťi, chanenas, kerenas ajsi buťi, so ňiko aver nakamelas te kerel. Bararenas amen avka, te na bisteras pro peskero romipen, pre peskeri čhib. Hvala lenge the Devleske.

Sar pes dikhenas avre Romanca, ta phučenas: „Sar džives, kaj keres buťi? Sal sasto the tiri fajta?“ Likernas pes sar phrala the pheňa. Hjaba o komunisti len nadenas smirom, sakoj lenge denas duma: „Ma vakeren romanes, tumare čhave namištes sikhľona andre škola...“

Prekal zorali asimilicija džiči adađives e romaňi čhib dživel, the but Roma vakeren peskera čhibaha. No, tiž hin čačo, hoj but maškar amende bisterde pre dajengeri čhib, nadžanen mištes romanes aňi čehika. Keren pestar oda, so nane. Romano phurikano lav phenel: „O bala tuke šaj prefarbines, o jilo našti.“ Avka hin, Romale, šaj dživen sar o gadže, sar tumen uren sar o gadže, sakoj ena Roma. O parne tumen maškar peste nalena.

Adađives hin avka, hoj le Romes nane ňikhaj lav. Šaj aves nadžanav sar žužo, sakoj tut naela ajsa lav sar le gadžes. Tiro romano nagaruveha. O suntno Del amen kerđa avka sar hin. Pre luma hine šela naciji, parne, kale, šarge, sako hin manuš.

Ma bisteren pre peskere phure, e romaňi čhib bararen, fikeren la sar somnakaj. Oda hin savoro, so amenge ačhilas. Sam barvaleder sar aver, džanas gadžikanes the romanes. Amare šukar giľa, amari bari šukar kultura džal la lumaha, del loš avreng. Likerel amen savoren pro pindre le phare dromeha.

Nane amen loko dživipen, trajo, o gadže amen nakamen, fikeren amen andro ghatti, vičingeren pre amende, so jekh aver. So amen del zor? Amari guľi romaňi čhib. Vakeren romanes, ma dumukhen la te našavel, ma domukhen te bisterel pro amaro romipen. O romipen hin drom kijo feder dživipen pre adi bibachtali luma. Sikhaven le čhavoren romanes, sikhaven len baripnaha pro amaro dživipen.

Ma bisteren pro čačipen amare phure dadendar: „Sal Rom, sikhľuv the vaker romanes! Av barikano pro peskero romano. Avka aveha zoralo!“

Jan Horváth

Mluvte romsky

Naše romská řeč je to nejcenější, co nám zanechali naši předkové. Přestože neuměli číst ani psát, romský jazyk stále žije. Doma mluvili romsky, venku česky nebo slovensky. Učili nás náš jazyk jak se patří. Tehdy nebyl život jako dnes, byla veliká bída, hlad. Naši otcové vykonávali těžkou práci, dělali tu práci, kterou nikdo jiný nechtěl dělat. Vychovávali nás tak, abychom nezapomněli na naše romství, na náš jazyk. Díky jim i Bohu.

Když se kdysi Romové potkali s jiným Romem, tak se hned ptali: „Jak se ti vede? Kde pracuješ? Jsi zdravý i tvoje rodina?“ Drželi pospolu jako bratři a sestry. Nadarmo jim komunisté nedávali pokoj a stále jim říkali: „Nemluvte romsky, vaše děti se nebudou dobře učit ve škole...“

I přes silnou asimilaci dodnes romský jazyk žije a hodně Romů mluví romsky. Je však také pravdou, že je dost těch, kteří již romsky nehovoří, zapomněli na jazyk svých otců a dědů, neumí dobře romsky ani česky. Dělají ze sebe něco, co nejsou. Romské starodávné přísloví říká: „Vlasy si můžeš přebarvit, srdce však nikoliv.“ Tak to je, Romové, můžete žít jako bílí, můžete se odívat jako bílí, vždycky ale budete a zůstanete Romové. Bílí vás mezi sebe nepřijmou.

Dnes je to tak, že Romové nemají žádné slovo. Můžeš být čistý, pořádný, nikdy nebudeš mít uznání jako ten bílý. Svoje romství neschováš. Svátý Bůh nás stvořil tak, jak tomu je. Na světě jsou stovky národů, bílí, tmaví i žlutí, každý je člověkem.

Nezapomínejte na své předky, o romský jazyk pečujte jako o zlato. To je vše, co nám zůstalo. Jsme bohatší než jiní, umíme česky i romsky. Naše krásné písně, naše bohatá a krásná kultura rozdáva radost celému světu. Drží nás na nohou na strastiplné cestě naším životem.

Nemáme lehký život, majorita nás neuznává, drží nás v ghettech, nadávají nám atd. Co nám dává sílu? Naše sladká řeč. Mluvte romsky, nedopusťte ji ztratit, nedopusťte na ni zapomenout, také na naše romství. Romství je cesta k lepšímu životu na tomto zlém světě. Učte své děti romsky, učte je hrdosti na náš život.

Nezapomeňte na pravdu našich předků: „Jsi Rom, uč se a mluv romsky! Buď hrdý na svoje romství. Jen tak budeš silný!“

Jan Horváth

Amari romaňi čhib

Amari čhib hin nekguleder pre luma.
Hin igen phuri.
O Roma vakeren romanes.
Kejci čhiba džanes, ajsi sal manuš.
Ma ladža tut vaš tiri čhib.
Vaš peskero romipen.
So hin romipen?
kamiben kijo čhave
kamiben ko peskero dad, daj
žutiben kijo aver manuša
jekhetaňiben
Chudas jekh paš aver.
Kamas jekh avres.

Naše řeč je nesladší na světě.
Je starobylá.
Romové hovoří romsky.
Kolik řeči znáš, tolikrát jsi člověkem.
Nestyď se za svoji řeč.
Za svoje romství.
Co je romství?
láska k dětem
láska k rodičům
pomoc druhým lidem
jednota
Držíme spolu.
Máme se rádi.
Jan Horváth

Paměť Romů očima dětí

V úterý 27. listopadu se v ostravské galerii Plato uskutečnila vernisáž výstavy Paměť Romů očima dětí. Se čtyřiceti romskými dětmi pracovala lektorka Lada Červeňáková, umělkyně Hana Puchová a studentka Ostravské univerzity Michaela Bagárová společně s o. p. s. Vzájemné soužití, které se zaměřuje na poznání tragického osudu romských komunit v období holokaustu. Díla dětí vznikla na základě jejich návštěvy stálé expozice Příběh Romů v Muzeu romské kultury v Brně.

Galerie Plato se dlouhodobě snaží podporovat romskou komunitu žijící v bývalé hornické kolonii Bedřiška. Město už dlouhodobě hrozí jejím obyvatelům vystěhováním,

vztahy s městem se navíc přiosťřily ke konci roku, kdy město nechce prodloužit smlouvy na bydlení pro příští rok. Společnou kampaní Minorita? Majorita? Komunita! Bedřiška! zve Galerie Plato a místní komunitní centrum na aktivity na podporu obyvatel kolonie. Vznikla tak řada workshopů, komunitní dny na Bedřišce, grafické dílny nebo kurzy vaření romské kuchyně.

Výstava Paměť Romů očima dětí bude v Galerii Plato do 2. 12. 2018.

Barbora Doležalová
Muzeum romské kultury

Netradičně tradiční udílení cen dobrovolníkům roku 2018

V pátek 16. 11. 2018 v Hotelu Gustav Mahler v Jihlavě proběhl Dobroch 2018 aneb ocenění dobrovolníků za rok 2018. Večer byl pojatý jako tančírna pro všechny, kteří se věnují dobrovolnické činnosti.

„Patnáct let akreditovaného dobrovolnictví v rámci Diecézní charity Brno si zasloužilo něco speciálního. Přemýšleli jsme, jak ocenit velké množství lidí, kteří se věnují dobrovolnické činnosti tak, aby to byla odměna pro všechny a shodli jsme se na tančírně. Oslovili jsme město Jihlava s prosbou o finanční podporu této akce, přeci jen dobro-

volníci každý rok odvedou pro neziskový sektor, ale i příspěvkové organizace, práci za více než milion korun. Možná i proto zastupitelé naší žádosti vyhověli, za to jim patří velký dík, protože bez nich by se večer nekonal,“ vysvětluje Roman Mezlík, koordinátor Dobrovolnického centra v Jihlavě.

V tomto ročníku nebyl nikdo prohlášen za vítěze, ocenění z rukou novopečené primátorky MgA. Karolíny Koubové převzali všichni nominovaní dobrovolníci z téměř deseti organizací, kde pravidelně působí. Tím ale večer nekončil. „Letos jsme chtěli poděkovat i ko-

ordinátorům Tříkrálové sbírky, ti bývají často opomíjeni, přitom hlavně díky jejich práci je každý rok sbírka úspěšnější,“ říká Ing. Hana Fexová, ředitelka Oblastní charity Jihlava. Ceny koordinátorům předal 1. náměstek hejtmána Kraje Vysočina Mgr. Pavel Franěk, který pravidelně činnost Oblastní charity Jihlava podporuje.

Celým večerem už tradičně provázela moderátorka ČRo Vysočina Helena Dvořáková, k tanci hrála skupina The Shots a téměř dvě stě hostů si nenechalo ujít vystoupení dětí z nízkoprahového zařízení Erko. TZ

Už žádné „o nich bez nich“ Zaostřeno na rodinu dává při řešení problémů hlas i dětem

Alkoholismus rodičů, nefungující střídavá péče nebo třeba špatná sociální situace rodičů dopadající na děti? To je jen malý výběr z témat, která se výrazně dotýkají celé rodiny, přesto je mají dospělí tendenci řešit bez dětí. Ať už ze strachu, že je téma pro dítě příliš „dospělácké“ a zatěžující nebo kvůli pocitu, že názor dítěte je v takové situaci nedůležitý. Projekt Zaostřeno na rodinu tento přístup mění.

Složité situace dotýkající se nebo přímo ohrožující děti má smysl řešit přímo s nimi. Tento názor zastávají odborníci zapojení do projektu Zaostřeno na rodinu, který probíhá v Jihomoravském kraji. „Přestože je dítě součástí rodiny a všechny problémy s ní prožívá, často se s ním o situaci nikdo nebaví,“ vysvětluje vedoucí projektu Sabina Maňková a dodává: „S dětmi je důležité o problémech mluvit, aby si například nebraly vinu za těžkou situaci na sebe. U témat, která se děti bezprostředně týkají, je pak důležité dát jim možnost se do řešení zapojit nebo se k situaci alespoň vyjádřit.“

Právě se zmíněnou vhodnou mírou participace pomáhá rodinám projekt Zaostřeno na rodinu. Jeho tým ve spolupráci s odborníky na zapojování dětí do rozhodovacích

procesů a pracovníky péče o dítě pořádá pro rodiny setkání, kde se mohou do řešení problémů zapojit všichni.

Neptejme se, jestli děti do rozhodování zapojit, ale jak to udělat
Rodinná setkání s odborníky, takzvané interaktivní, případové a rodinné konference, probíhají s cílem řešit složitou situaci rodiny, která dopadá na děti. Jejich základem je setkání všech osob v rodině i mimo ni, kteří v rodinné situaci žijí nebo na ni mohou mít výrazný vliv. Může se tedy jednat jak o příbuzné, tak o přátele a známé, kteří mohou rodinu podpořit, ale také o odborníky, kteří mohou rodině s řešením situace pomoci.

Všichni účastníci jsou na setkání připravováni tak, aby měli všechny potřebné informace a věděli předem, jak bude samotné setkání probíhat. Na setkání se nejprve shrne, jak vypadá současná situace, jaký je cíl setkání a navrhnou se řešení. Jádrem každého setkání je poté vytváření plánu řešení, který musí všichni účastníci odsouhlasit.

Dítě je během setkání i v procesu přípravy rovnocenným účastníkem, pomáhá vymýšlet plán a musí ho stejně jako ostatní odsouhlasit. Na dítě se tak přenáší část zodpo-

vědnosti, zároveň ale získává podporu rodiny a odborníků.

Zkušenost čtrnáctileté Magdy: „Řekla jsem, co jsem v sobě už dlouho držela“

Čtrnáctiletá Magda řešila se svou rodinou složitou situaci, a v důsledku toho měla psychické problémy, které měly vliv na její školní docházku. Odborníci se s jejími rodiči dlouho snažili najít řešení, ale vždy bez Magdy. Sociální pracovník nakonec navrhl interaktivní konferenci, jejíž hlavní účastníci byla právě Magda. Ta si na setkání přála kromě rodičů také svou starší sestru, která jí vždy byla velkou oporou.

Magda dostala možnost sdělit své názory a přání, převzala část zodpovědnosti za řešení a pocítila podporu ze strany rodičů i odborníků. Podařilo se vymyslet plán, který rodina plní a Magda se cítí mnohem lépe, což se odrazilo i na její školní docházce. „Pro mě bylo setkání důležité hlavně v tom, že se tam řecky věci, které jsme já a sestra mamce nikdy neřešily a držely jsme je v sobě už dlouho,“ hodnotí Magda interaktivní konferenci a dodává: „Po dlouhé době jsem se cítila ode všeho svobodná, odpadly mi všechny starosti jako obrovský kámen ze srdce.“ **Sabina Maňková**

U národnostních menšin roste zájem o uchování rodného jazyka

České republice se daří zlepšovat povědomí o národnostních menšinách žijících na jejím území. Příslušníci těchto menšin také mají větší zájem než v minulosti o uchování vlastního jazyka pro budoucí generace. Novinářům to dnes na závěr čtyřdenní monitorovací návštěvy řekli zástupci Výboru expertů Rady Evropy k Evropské chartě regionálních či menšinových jazyků.

„Velmi nás potěšil pokrok, kterého bylo dosaženo za poslední tři roky,“ řekl zástupce výboru Matthew Maciver a dodává: „Před třemi lety podle něj odborníci Rady Evropy doporučovali českým úřadům, aby více mluvili o existenci národnostních menšin a o jejich právu na užití rodného jazyka. V současnosti se podle něj povědomí veřejnosti o této problematice významně posunulo.“

Podle Macivera roste i mezi příslušníky menšin zájem o používání vlastního jazyka. „Viděli jsme

u nich nadšení, přání, aby si mladší generace přenesly jazyk do budoucnosti,“ řekl. Maciver soudí, že za větším zájmem o uchování menšinových jazyků stojí i nová média a sociální sítě, které jsou podle něj dobrou platformou pro větší používání těchto řečí. Oceniť ale také roli českých veřejnoprávních médií, která vysílají pořady věnující se národnostním menšinám.

Podle odborníků mají v Česku mezi menšinovými jazyky silnější postavení slovenština a polština, slabší němčina, romština a moravská chorvatština. I u menších jazyků je ale podle nich zájem o jejich zachování. „V Liberci, kde je menší romská komunita, jsme cítili silné přání, aby se romské děti mohly učit romštinu od rodilého mluvčího. Je to posun, předchozí generace byly vedeny k tomu, aby se romsky neučily, ale u mladších je znovu zájem o jazyk,“ řekla Andrea Willi. Podle ní je ale s výukou ro-

mštiny problém, a to nejen v Česku, ale i v jiných zemích.

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků začala v Česku platit v březnu 2007. Podle ní mohou být třeba v místech, kde příslušníci menšin tvoří nejméně desetinu obyvatel, dvojazyčné nápisy. Lidé z minorit mohou jednat s úřady a soudy ve své mateřštině. Slováci mají tyto výsady na celém území státu. Charta se týká i vysílání či výuky v menšinovém jazyku.

Monitorovací mise navštívují státy, které se k chartě připojily, pravidelně jednou za tři roky. Při současné cestě odborníci navštívili Prahu i regiony s národnostními menšinami, jednali mimo jiné se zástupci německé, slovenské a romské menšiny. Setkali se také s představiteli vlády, ministerstva kultury nebo veřejnoprávních médií. Svou zprávu o cestě předloží Radě Evropy v listopadu. **ČTK**

Kolik romštin umíš, tolikrát jsi Romem

Lingvisté se shodují na tom, že romština je starší než moderní indické jazyky, jejichž podoba se začala formovat v desátém či jedenáctém století. Romština patří do skupiny předindické jazyků podobně jako hindština, paňdžábština, rádzasthánské dialekty a podobně. Romština má jedenáct slovních druhů a na rozdíl od češtiny má člen. Jména mají podobně jako v hindštině nebo marvářštině dva rody, mužský a ženský. Má osm pádů: nominativ, akuzativ, vokativ, dativ, lokativ, ablativ, instrumentál a genitiv. Slovesné časy jsou přítomný, minulý imperfektivní, minulý perfektní a budoucí. Slovesné způsoby jsou kondicionál přítomný, kondicionál irealit, subjunktiv. Písaná romština se poprvé vyskytuje jako průvodní jev romského etnoemancipačního hnutí v první polovině 20. století.

Různé dialekty romštiny, jimiž se v různých zemích světa hovoří, se zapisují různým způsobem. Zpravidla se píše tak, jako píše okolní neromské obyvatelstvo, což ovšem značně znesnadňuje četbu i vzájemné porozumění mezi Romy z různých zemí. Proto se představitelé Romů sdružených v mezinárodní organizaci Roma Union rozhodli přijmout jednotnou abecedu a vytvořit společnou pravopisnou normu, která by jim vzájemné porozumění usnadňovala. Došlo k tomu na IV. kongresu této organizace, a to ve Varšavě v dubnu 1990.

Nářečí romštiny jsou: Slovenská romština, jíž hovoří Romové na území České a Slovenské republiky nejčastěji. Dalším nářečím, kterým Romové mluví na jihu a jihozápadě Slovenska, je tzv. ahi-dialekt, někdy nazývaný též maďarský, který je slovenské romštině poměrně blízký. Třetím nářečím je nářečí olašských Romů, které má některé prvky společné s balkánskými jazyky, ovšem uchoval si některé velmi starobylé rysy. V České republice i na Slovensku pak žijí ještě početně málo zastoupení Sintové, někdy také nazývaní „němečtí Romové“, kteří mluví sintským dialektem romštiny. Ten je strukturálně blízký tzv. slovenské romštině.

Podstatná jména:

- e daj – matka
- o dad – otec
- o čhavo – chlapec
- e čhaj – dívka

Slovesa:

- kerav – dělám
- tavav – vařím
- gil'avav – zpívám

Zdroje, ze kterých lze čerpat romštinu: Amari abeceda – Naše abeceda (slabikář pro nejmenší, česká a romská verze), romské pohádky, romské lidové povídky, Romsko-český a česko-romský slovník, Romská početnice, romské noviny Romano hangos, multikulturní časopis pro děti a mládež Kereka, přednášky oboru romistika FF KU v Praze, Muzeum romské kultury, nahrávky romských lidových písní, časopis Romano Voďi (romská duše), zpravodaj Romano dživipen, rozhlasový pořad o Roma vakeren (Romové hovoří), internetové rádio Rota, nakladatelství Kher, knihovna Romafuturismo a další.

Romští spisovatelé: Iveta Kokyová, Ilona Ferková, Vlado Oláh, Gejza Horváth, Andrej Giňa, Irena Eliášová, Matéo Maximoff, Tera Fabiánová, Elena Lacková, Margita Reiznerová a další.

text a foto: Veronika Kačová

**Chcete přispívat
na naše anketní stránky?**

**Ozvěte se šéfredaktorovi na
romanohangos@gmail.com**

Romaňi čhib

E romaňi čhib hin pašes la indijakera čhibaha. Kada prindžard'om, sar man jekhtar tal'ind'om pro romano festivalis le indicka Romenca. Naachaľavahas peske he angl'oda, hoj me som Romendar, so odgele andal peskri varekanutňi them andre Europa, našavenas peskri čhib, u jon – o Indi, andre peskri phuv ačhile he peskri čhib peske zaľikerde. Musaj aľe te phenav, choc miri дума hin imar aver, he avka mange le Indenca achal'uvavas. Andre miro romano dijalektos mek ačhiľas e puraňi struktura amara phura dumatar. Le Indenca amen hin but stejnakava lava: jekh – jeden, duj – dva, trin – tři, štar – čtyři, pandž – pět, šov – šest, eľta – sedm, ochto – osm, eňa – devět, deš – deset. Andre lengri дума rakhľom he aver amare lava, hin oda: phir – choď, dža – jdi, muj – ústa, nakh – nos, kalo – černý, dikh – podívej se, dand – zub, baro – velký, učo – vysoký, gav – vesnice, tiro – tvůj, parno – bílý, kalo – černý, lolo – červený atď.

Mire anglune papuja, predki phirenas pal e luma u lengri romaňi čhib prekidelas o lava andal o Europakere štatı. Ada procesis ľikerelas moneki but berša u miri romaňi čhib imar hin adaďives aver. Hin oda serviko vychodňarsko dialektos. Sar vakeravas le indicka Romenca, ta andre lengri дума rakhavas moneki phure lava, u paš oda mange leperavas pre mire predki, so lengri historija aviľas avri dži andal e varekanutňi puraňi Indija. Sar prindžard'om, hoj e genetika amen phandel ke peste, hoj sam jekh fajtos, ta čujinavas andre mande thagariko žužipen. Ala faktı andre mande ande ajse emociji, so mek šoha naprindžard'om, has man ke lende pačiv, rešpektos, avka sar he ki e famel'ija.

Sar lavutaris phiravas te bašavel pal calo Europa u všadzi man tal'inavas Romenca. Vakerahas amara romaňa čhibaha, savi amen sar manušen genetickı thovelas ke peste. Jekhetane amen thovlas ke peste he amaro lav romipen. Adadaďives imar kada lav hin maj bisterdo. But džene aľe mek džanen, hoj romipen, oda hin amaro emberšikos, pačiv, so amare dženege šigitinda te predživel andre izolacija. O romipen, oda hin amari kultura o tradiciji he o zviki, oda sam amen, amari nacija, he amari čhib. Sar davas дума le cudza Romenca, ta but lavenge naachaľuvavas. Aľe la dumatar, le mujestar, le vastendar, prindžaravas, so mange kamen te phenel. Paš amari дума furtom mandar phučenás: „Sal Rom? Phrala, khatar sal, sar džives? (Jsi Rom? Bratře, odkud jsi, jak žiješ?).“ Čujinavas, hoj patrinás ke peste, hoj sam jekhe ratestar, čujinavas oda, so mek šoha naprindžard'om.

Choc amari čhib but našada, ta the avka peske jekhetane doľikerďam amari kultura, o tradiciji he o zviki. Musaj te phenav, hoj le Romenca andal e zapadno Europa mange naachaľuvavas, andre lengri дума len hin čepo ajse lava sar hin amen. Aľe sar man tal'inavas le Romenca andal e Polčiko, Ungriko, Rusiko, Jugoslavija, Bulharsko, Rumuňiko, ta sar jekhetane vakerahas, ta savoro peske achal'uvahas. U sar pes ačhelas, hoj vare-save lavenge naachaľuvahas, ta peske šigitinahas amare slovanske štatne dumenca. Ki e komunikacija amenge šigitinlas he amaro romipen, amare romane giľa, he amare romane emociji. Všel'ijaka romane dumenca man tal'inavas pre Slovensko he andre Čechiko. Andro so duj štatı dživen ungrika, ňemciika, vlachika he servika Roma. Hin čačipen, hoj odoj kaj o Roma bešen, kaj dživen, ta lengro romano dijalektos meňinel he e regionalno kultura. Savorenca mange achal'uvavas, ča le vlachike Romenca na. Prindžard'om e дума he le čechike Romengri, me lenge achal'uvavas, aľe jon mange na. Andre lengro romano dijalektos hin but čechike lava. Lengri дума avel avri pro pheras, oda nane sar amari romaňi дума, oda hin ča varesavi hantirka.

Miri čhib hin na ča e romaňi, aľe he e serviko. Phenav oda angl'oda, hoj džanav, ko som a so mange kijo dživipen kampil. Musaj te phenav, hoj ki e romaňi čhib čujinav kamľiben, dživav laha u e serviko čhib mange ko dživipen kampil. Laha prindžaravas o goďaveripen, u e serviko čhib mange tiž sogalinlas kija miri prezentacija. So hin aľe tiž interesno, hoj so duj čhiba mange sikhavenas o drom, barval'arenas man u lavas len sar ajse čhiba, so šaj mange šigitinen. Ada man delas he del kija miri existencija buter šanciji sar so hin ola manušen, so vakeren ča jekha dumaha. E romaňi čhib andre mande anelas všel'ijaka emociji. Somas barikano trebas he akor, sar o gadže giľavenas amare giľa romanes.

Miri romaňi čhib sogalinelas he la spolecnostake. Andro berš 2002 irinavas romanes he andro romane novinki Romano hangos. Phares preľidžavas le iriňišagoha mire mišľi pro papiris. Nahas man lava, he gondolinavas, sar oda te kerel. Rodavas varesavo sistemios, he kim pr'oda avavas, ta bisteravas, so kamavas te čhinel. Šigitinavas mange avka, hoj o čechike textı prothovavas andre romaňi čhib u paš oda mange he leperavas pro lava, sava imar bisterďom. Paš ala prekladı keravas bučı la čechikona čhibaha. Paš kada mange sogalinenas he ajse romane lava, so has lenge te achal'ol duvar: cindo – mokrý/koupený, rat – noc/krev, leha – s nım/vezmeš, Rom – manžel/chlap romského původu, čar – tráva/olizuj, lízej, goro – gadžo/chudák, phand – zavřil/uvaž, phandlo – zavřeny/policajt, lav – slovo/beru, taňira – talíře/činely, thoves – pokládáš/ umýváš, Del – Bůh/dává, čhavo – syn/mladík, terňi – nevěsta/mladá žena, džan – věz/jděte, grati – nádobí/oblečení, bar – kámen/zahrada, čhin – uhod/ukroj/utrňi atď.

Varekana man tal'inavas la pisimen romaňa čhibaha moneki čepo. Adadaďives imar oda hin vareso aver. Romaňi čhib rakhav andro všel'ijaka romane perijodiki he andro gende, so hine irimen duje čhibenca, romanes he čechika. Ala gende irinen o romane spisovatel'a peskra čhibaha. Sar genav ala romane perijodika, ta mange phenav, hoj amen sam nacija, narodos, saves hin peskri čhib, kultura, tradiciji he zviki. **Gejza Horváth**

Jmenuji se Angela

Narodila jsem se jako Romka a v životě jsem to neměla moc jednoduchý. Ve škole se mi všichni posmívali kvůli mé barvě pleti a často nadávali do špinavých cikánek. Byla jsem třídě pro posměch. Domů jsem potom chodila s brekem a chtěla jsem ze sebe tu tmavou barvu smýt, ale nešlo to. Jako malá jsem se neuměla ničím bránit, neuměla jsem pořádně česky. Učivo ve škole jsem nechávala. U nás doma se celý život mluvilo jen romsky. Umíte si asi představit, jaké to pro mě celé bylo? Čeština byla těžká zkouška v mém životě. Tou zkouškou jsem chtěla projít, protože jsem chtěla pracovat s dětmi jako asistent pedagoga. A to bez dostatečného vzdělání a dobré výslovnosti v českém jazyce nejde. Doma jsem rodičům vyčítala, proč mě ne naučili česky. Rodiče tvrdili, že je to také nikdo nenaučil. Že Romové cítí srdcem a pro cit vzdělání nepotřebují. A taky mi řekli, že jsem ještě mladá a v dnešní době jsou zdroje, jak se česky naučit. Tak mi nezbylo nic jiného, než si tím projít sama, bez podpory rodičů. Bojovala jsem přes všechny překážky, které se mi ve škole děly.

Během několika měsíců jsem si češtinu celkem oblíbila a dalo by se říct, že i rychle pochopila a naučila. Začala jsem hodně mluvit česky jako mí spolužáci ve škole a zpozorovala jsem na nich, že mě začali více vnímat a víc se se mnou kamarádit. Cítila jsem, že někam patřím, že mě brali mezi sebe. Hodně jsem četla knížky, vše si zapisovala. Zlepšil se mi ve škole prospěch. Ale doma na mě začali rodiče volat „gadži“. Úplný opak. Bloudila jsem mezi dvěma světy. Jeden byl bílý, druhý černý. Vždy jsem se uměla rychle přizpůsobit a už jsem ani nevěděla, kam doopravdy patřím a odkud jsem přišla.

Podala jsem si přihlášku na sociální práci, vzali mě a to pro mě hodně znamenalo. Přicházela mi do života nová školní etapa, učení a praxe. Tentokrát jsem na to nebyla sama. Do třídy se mnou chodil

jeden cikánský kluk. Vyšší postavou, měl černé husté vlasy a nosil brýle. Vypadal jako cizinec, ale byl to Rom. Po škole se mě na chodbě zeptal, odkud jsem a jestli jsem Romka. Odpověděla jsem, že jsem z Trince a jsem Romka a moc romsky už nemluví, protože není s kým, že jsem pořád s gadžema. Kroutil hlavou a povzděchl si, že je to škoda, že romština je náš jazyk a bylo by špatné, abychom na něj zapomněli. Chtěl, abych s ním mluvila jenom romanes, protože romština by nás Romy měla spojovat a ne oddělovat. Usmál se a odešel.

Na praxi jsme oba dva chodili do jedné místní neziskové organizace, která měla za cíl odstraňovat bariéry mezi českou a romskou společností. Chodily tam jak romské tak i české děti. Naše práce spočívala v tom, že jsme jim pomáhali s učivem, kde měly nějaký problém. Většinou to byl český jazyk a matematika. Měly stejný problém jako já, když jsem byla v jejich letech. Často jsme s nimi hráli různé hry, tancovali a taky hodně malovali. Děti měly velký talent a hodně si nás oblíbily. Pracovali jsme s nimi, jak nejlíp jsme uměli.

Všimla jsem si taky pohledu vedoucích organizace. Vždy když jsem měla nějaký pozitivní nápad ve formě hry, jak víc propojit české a romské děti, neustále mi to vymlouvali a muselo to být podle nich. Tzn. že se nechtěli zúčastnit mých aktivit, které měly za cíl nalezení přátelského vztahu mezi oběma kulturami a pochopení jeden druhého. Chtěla jsem změnit něco, co oni změnit nechtěli. Ve škole jsme se dál učili, jak prohlubovat svůj vztah s menšinami, ale v praxi to nemělo žádný smysl. Svůj život jsem viděla opět černobíle. Ptala jsem se sama sebe, jestli existuje možnost, jak propojit tyto dva světy myšlení. Jak nalézt cestu, která by byla normální pro každého z nás, nebyla rozdílná, ale mohla propojovat. A aby se každý mohl přirozeně projevit, bez toho, že by se cítil nepohodlně. Tr-

valo mi to celkem dost let, než jsem si uvědomila, že je tato práce s lidmi na celý život a možná ani ne.

Už je to víc jak deset let a problém mezi Romy a Čechy se stále nevyřešil. Za těch deset let práce s lidmi jsem si uvědomila, že lidi se posunout nechtějí. Baví je to, mít mezi sebou hněv a násilí. Někteří z nich, myslím Romy, se kterými jsem se bavila a byla v kontaktu, už neměli ani sílu mluvit, neměli slova, jak se bránit, byli z toho vyčerpání a své životy odevdzili do rukou lidí, kteří s nimi točili. Potom se jejich romství rozpadalo. Romové si nevězili svého romství a skromnosti, vztahu k rodině, které měli, upadali do stereotypních vzorců chování jako česká společnost. Chtěli se podobat něčemu, čemu ani nerozumí, nemůžeme se potom divit, že se jim tento falešný život brzo rozpadne a oni se opět ocitnou tam, kde byli.

Už je mi přes padesát let a už svůj vidím jen podle sebe. Usadila jsem se na okraji lidské civilizace. Bydlím v jedné malé chatě, kde je mi dobře. Lécím si svůj sluch, protože jsem o něj málem přišla. Nemohla jsem už dál poslouchat lidi, jak si neustále na něco stěžují. Šlo to z obou stran. Romové na gadže, gadžové na Romy. Každý z nich má svůj svět, svoji pravdu, své hranice. Lécím se tichem přírody, taky jsem začala malovat, jako dítě jsem si ráda malovala. Jsem spokojená. Mám za přátel jen Romy, s gadžema jsem ukončila vztah. A jestli se ptáte, jestli mám rodinu, tak vám, přátelé, řeknu, že nemám. Celý život jsem pracovala s lidmi a na svůj osobní život jsem zapomínala.

Na romství miluji to, že vím, kam patřím. A taky jsem pochopila, že Romové budou pořád nešťastní a zklamání, dokud se nevrátí ke svým kořenům a tradicím. Nedovolte romství upadnout do temnoty, nenechte si jej ukradnout. Dovolte mu ve vás žít, i když to bude mít někdy v životě těžší.

Veronika Kačová

www.romea.cz

informační portál o světě Romů

Fotografická výstava Andreje Pešty, Mire sveti / Světy Andreje Pešty, sbírka fotografií ze sbírkového fondu muzea. Andrej Pešta (1921–2009) byl významnou romskou osobností, amatérským fotografem, literátem a výtvarníkem. Rozsáhlý archiv Peštových fotografií zachycuje pohled na život Romů v Československu převážně v období 60.–80. let 20. stol. Externí kurátor: Tomáš Pospěch

Volné vstupy do výstav
28. 10. Den vzniku samostatného
Československého státu

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury,
není-li uvedeno jinak. Změna programu vyhrazena.

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz
facebook.com/muzeum.romske.kultury

říjen – prosinec 2018

rommuz.cz

muzeum

romské

m
r
k

kultury

stálá expozice

Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na: lektor@rommuz.cz nebo tel.: +420 545 214 419.

přechodné výstavy

březen 2018 – prodlouženo do března 2019 Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty

Prodloužená výstava představuje odkaz Andreje Pešty prostřednictvím fotografií ze sbírkového fondu muzea. Andrej Pešta (1921–2009) byl významnou romskou osobností, amatérským fotografem, literátem a výtvarníkem. Rozsáhlý archiv Peštových fotografií zachycuje pohled na život Romů v Československu převážně v období 60.–80. let 20. stol. Externí kurátor: Tomáš Pospěch

Doprovodný program k výstavě:

říjen 2018 – únor 2019

V rámci prodloužení výstavy vyhlašuje Muzeum romské kultury fotografickou soutěž na téma:

1) Romská rodina

– skupinové fotografie z rodinných alb, portréty, momentky, každodenní život romských rodin na našem území a na Slovensku do roku 1980

2) Romové za objektivem fotoaparátu

– tematicky neomezené fotografie pořízené jedním autorem
Více informací a pravidla soutěže na www.rommuz.cz

11. 10. 17h

Komentovaná prohlídka výstavy s kurátory

Beseda s fotografy dokumentujícími romskou tematiku

14. 10. 15h

Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi

10.–11. 11.

Dvoudenní fotografická dílna ve spolupráci s Komerou – tvůrčí prostor pro analogovou fotografii v Brně

Svět Andreje Pešty se na chvíli stane světem klasické černobílé fotografie, nejen ve výstavním prostoru, ale také vlastním tvořením a nahlédnutím do tradiční temné komory. Necháme se inspirovat dílem Andreje Pešty k vlastnímu fotografování na analogový černobílý film. Kapacita dílny omezená. Více informací na www.rommuz.cz

18. 11. 15h

Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi

7. 11. 18h

Projekce krátkometrážního dokumentárního filmu Kluci z Torysek. Režie: J. Šimáček, 1999, Česká televize Brno.

9. 12. 15h

Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi

veřejné akce

24. 10. 2018 18h

Romové a stát (1918–2018)

Debata s tématem společenské angažovanosti Romů od první republiky po současnost. Součástí akce bude i předání Ceny Muzea za rok 2018 z rukou primátora Petra Vokřála Davidu Tišerovi a křest odborné publikace „Aby i s námi bylo počítáno“. Hudebně doprovodí kytarové jazzové trio Los Carlos Manouche. Akce je součástí oslav výročí 1918–2018. Vstup volný.

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)

1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)

1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srm.cz

Vydávání Romano hangos podporuje
Ministerstvo kultury České republiky

Adresa redakce Romano hangos
a Společenství Romů na Moravě

SRNM

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srm.cz
číslo účtu: 230 066 1977/2010

KRAJSKÉ SVČ JUVENTUS, KARVINÁ

NÁBOR
CHANG TEAM
KICK BOX
PRO VŠECHNY OD 6 LET

TRÉNINKY:

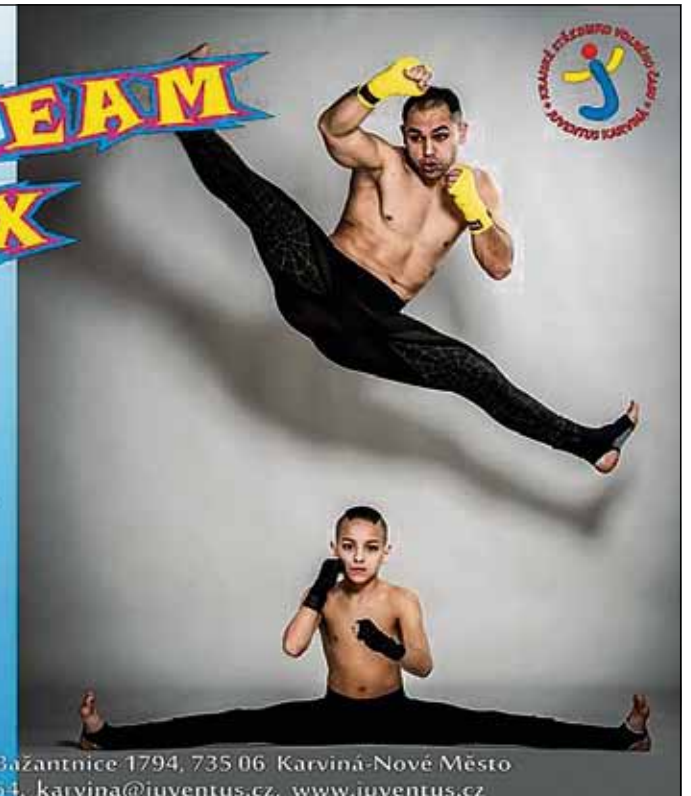
STŘEDA 16:00 - 18:00 HOD.

SOBOTA 9:00 - 11:00 HOD.

V KSVČ JUVENTUS, KARVINÁ

ZÁPISNÉ
600 Kč / POLOLETÍ

KSVČ JUVENTUS, Karviná, U Bažantnice 1794, 735 06 Karviná-Nové Město
tel. 596 311 530, 596 311 064, karvina@juventus.cz, www.juventus.cz

Vážení čtenáři, pokud jste dostali tyto noviny do schránky, pravděpodobně zpracováváme vaše osobní údaje (jméno, adresa) za účelem doručování těchto novin. Pokud nesouhlasíte s tímto zpracováním, napište nám na srm@srm.cz a my vás z databáze vyřadíme.